

„Člověk musí vždycky snít výš, než na co má.“

David Novák iniciuje v Čáslavi výtvarné události již mnoho let. Neúnavně sbírá a zveřejňuje veškeré informace o Čáslavském kulturním a společenském životě, pečlivě vytváří databázi osobností se vztahem k Čáslavi a okolí, je kronikářem v moderním slova smyslu, strážcem paměti města. Svoji lásku k výtvarnému a fotografickému umění projevil již mnohokrát – v poslední době například reprezentativními výstavami Gábiny Fárové, Terezy z Davle či Hynka Čermáka v Dusíkově divadle. Před lety založil spolek Třiatřicet, je zakládajícím členem spolku Formanova Čáslav.

Davide, čím jsi chtěl být, když jsi byl malý?

Mašinfírou. Každé prázdniny jsem trávil v Náchodě u prarodičů, kteří v létě obhospodařovali vechtrovský domek pana Kuřáka. Tehdy ještě jezdily parní lokomotivy, které někdy zastavovaly u návěstidla vedle domku. I když se to nesmělo, někteří strojvůdci nebo topiči mě občas vyzvedli nahoru do kabiny a nechali mě zapískat. Miloval jsem tu zvláštní vůni, v níž se mísil kouř, olej a bůhvíco ještě. Dodnes se mi o tom občas zdává.

Člověka formuje dětství a události, které se kolem dítěte odehrávají a lidé, jež na dítě mají vliv. Kdo nebo co bylo pro tebe významné? Kde vnímáš své kořeny?

Prostředím mého dětství byl tehdejší Rychnov nad Kněžnou, zejména Poláčkovo náměstí se sousedícím rozlehlým parkem a zámeckým areálem, a pak dům mých rychnovských prarodičů s dědečkovou dílnou zabírající celé přízemí. Velký kus tohoto světa už je pryč. Ještě když jsem byl kluk, začala asanace částí starého centra města, později i periférie, mohutně se bouralo a na místě domků, zahrádek, městských zákoutí, proluk a stodol vyrostly hnusné socialistické barabizny a paneláky. Tehdejší muži na radnici byli zřejmě podobného světonázoru jako legendární František Bavor.

Událostí a různých zážitků si z té doby pamatuji a vybavuji spoustu, ale nevím, nakolik byly formativní. Vzpomínám třeba na to, jak jsem celé dny sedával na rohu masívního ponku v dědečkově dílně a díval se, jak z dřevěných fošen a kovových prutů vyrábí kompletní okna nebo dveře. Občas jsem mu něco podal nebo přidržel. Nejraději jsem míval, když roztopil kovářskou výheň. Dědeček byl neuvěřitelně pracovitý, vyučil se zámečnickem a postupně přibral i další řemesla, takže byl i šikovný truhlář, kovář nebo lakýrník. Můj táta po něm tuhle manuální zručnost podědil, já už bohužel ne. Babička, kromě toho, že byla skvělá kuchařka,

uměla krásně vyprávět pohádky, hlavně Erbenovy. Nejraději jsem měl samozřejmě ty nejdrastičtější. Miloval jsem nedělní výlety autem po celých Čechách, při kterých jsem se od rodičů naučil stovky písniček od lidovek až po tvorbu dvojic S+Š a V+W; většinu z nich si pořád pamatuju. Ve školce jsem je pak zpíval kuchařkám, abych dostal navíc vdolek nebo lívanec. Asi to na ně zapůsobilo, protože mi po babičce posílaly lívance ještě v době, kdy už jsem byl na gymnáziu. U nás doma se taky hodně četlo, a když jsem byl někdy večer ponechán v péči svého staršího bratra, musel mi předčítat, dokud jsem neusnul. Hrozně ho to nebavilo, a tak mě radši naučil písmenka, aby měl ode mne pokoj. Ve čtyřech letech už jsem si četl sám.

S rodinnými kořeny je to vždycky zajímavé, a jsem rád, že na ně můžu aspoň trošku navázat. Můj pradědeček Karel, jinak spolužák Karla Poláčka, a většina jeho sourozenců byli rychnovští divadelní ochotníci a někteří z nich to dotáhli i na literární postavu – třeba pradědečkův bratr Bedřich, vynikající matematik, učitel a v mládí také přítel Jaroslava Heyrovského či Bohuslava Martinů, se stal předobrazem Pepíka Zilvara z chudobince. Další z bratrů, Josef, zase posloužil jako inspirace pro postavu holiče Sedmidubského v Okresním městě, případně holiče Ešpandra ve hře U nás v Kocourkově; ve stejnojmenném filmu ho pak hrál Václav Trégl a na divadle jsem v této roli viděl před lety Lubomíra Lipského, který byl taky skvělý. Ze stejné rodové linie pochází i český kameraman Jaromír Šofr či moje prateta Lída Borovcová-Marečková, filmová a divadelní herečka, jíž ve svých dobách přezdívali „druhá Baarová“. Celý život hrála v divadlech od Hořovic po Příbram a objevila se taky v různých filmech od *Přednosta stanice* až po *Prázdniny pro psa*. V jiné rodinné větvi se zase vynořují muzikanti – například prapradědeček Šumpík vedl ve své době slavnou vandrovní kapelu, s níž dva roky po sobě muzicíroval i před tureckým sultánem v Cařihradě. Moje maminka pracovala desítky let na různých pozicích spojených s kulturou – byla třeba předsedkyní poroty festivalu amatérských filmů Rychnovská osmička nebo dlouholetou ředitelkou Okresního muzea Orlických hor. A sestřenice Jarmila vedla až do loňska pardubickou Komorní filharmonii.

Jaká byla tvoje cesta z Rychnova do Čáslavi?

Dlouhá. Vedla přes Prahu, kde jsem bydlel patnáct let, a přes Anglii, kde jsem žil skoro pět roků. A stále nevím, jestli v Čáslavi skončí.

Proč fotografie?

Fotografie mě vždycky fascinovaly. Jsou jako kratičký kousek času zalitý v jantaru. Času, který nelze vrátit nebo zopakovat. Samozřejmě, v současném světě vznikají každou sekundu nejspíš tisíce fotek, podle mě ale v naprosté většině úplně nijakých a úplně zbytečných. O to větší dobrodružství a radost je objevit díla, u kterých se člověk může zastavit, protože ho něčím upoutají a osloví. A nemusí to být jenom akty. Mám třeba moc rád staré ateliérové portréty nebo fotografie měst, která jsou mi něčím blízká. Ale v Čáslavi jsem nedělal jen výstavy fotek. Třeba tvému učiteli Zdeňku Sejčkovi jsem k jeho devadesátinám vydal katalog...

Podařilo se ti uspořádat velmi úspěšné výstavy renomovaných umělců v Čáslavi; máš v tomto směru nějakou svoji vnitřní koncepci?

Odbornou koncepci nechávám na našem stálém kurátorovi Petru Svobodovi, který se po dnes již proslulé ústecké kulturní čistce a následné likvidaci mostecké galerie přistěhoval k Čáslavi, takže je teď naše spolupráce mnohem intenzivnější a současně snazší. Já k našim společným výstavním projektům přistupuji spíše intuitivně a ryze osobně. Jednak mě dílo musí oslovit. Musím mít nutkání do fotky nebo do obrazu vstoupit nebo skrz něj nakouknout, co je za ním. Za druhé, musí mi být příjemná představa, že s těmi obrazy nebo fotkami trávím dennodenně desítky let. Že se mi neokoukají, neomrzí, že mě nebudou štvát. A třetí podmínkou je, aby mi byl sám autor sympatický. A pak se obvykle dostaví chuť zkusit zážitek z díla zprostředkovat i ostatním prostřednictvím výstavy a – když finance dovolí – i katalogu.

Jak se ti žije v Čáslavi?

Zatím tu žiju jaksi napůl. Prakticky jsem od pondělí do pátku v Praze a vlastně tu trávím pouze víkendy, a to ještě jen některé. O to víc se snažím shánět nejrůznější publikace týkající se Čáslavi a zjišťovat o její historii co možná nejvíc. Proto jsem taky třeba na Wikipedii před lety založil stránku věnovanou místním osobnostem. Při těchto pátráních občas narazím na zajímavé informace. Tak například cimrmanologové určitě vědí, že zde 11. ledna 1890 společnost Lipany sehrála kus *Čechové na Řípu*, ale to, že v Čáslavi krátce pobyl Giacomo Casanova, asi ví jen málokdo.

Úcta k předkům a rodákům znamená uctívání tradice a udržování povědomí o osobnostech, ke kterým se můžeme vztahovat jako svým vzorům, učitelům a patronům. Tak se to vždy ve zdravé společnosti odehrávalo. I to je smysl tvé práce?

Vladimír Franz hovoří o andělech strážných této země. Líp bych to neřekl. Procházíme se po stejném chodníku jako Jan Karafiát, když v Čáslavi vymýšlel Broučky, míváme rodné domy Dusíka či Formana, školy, do kterých jako kluci chodili Těsnohlídek, Mahen, Moravec, Chitussi, Šalda, Říha a mnozí další, nebo třeba nároží, u něhož kdysi seděl tvůj dědeček a maloval vedutu města – to vše je důležitou připomínkou toho, že nejsme osamoceni a ztraceni někde v bezčasí, ale odněkud jsme přišli, někam jdeme a stojíme na něčích ramenou. Je to povznášející a současně zavazující, protože ti všichni jsou stále s námi, jsou naší součástí, křídly i zátěží. Pro mě osobně je v tomto směru velmi inspirativní čáslavskou osobností Milan Marek.

Na Milana Marka myslívám také. V čem je pro tebe inspirativní?

Ač rodák z Kostelce nad Orlicí, stal se skrze nenápadnou, ale neustálou a dlouholetou drobnou masarykovskou práci významnou čáslavskou osobností a lokálním patriotem, který zde přispěl k řadě pozitivních změn a mnohé výsledky jeho snažení jsou patrné i dnes; jen namátkou – střední pedagogická škola, Žižkova síň, několik muzejních expozic, kniha *Čáslavsko v literatuře* a nemýlím-li se, i ty čtyři sochy stojí kolem kašny do jisté míry jeho zásluhou. Současně lze na jeho příkladu ilustrovat i jistou pomíjivost kulturního odkazu a oprávněnost Taigova výroku, že kultura se nedědí, ale dobývá. Milan Marek věnoval nemálo energie na vybudování Galerie Jindřicha Pruchy, spoluzaložil Klub přátel výtvarného umění v Čáslavi nebo Kruh přátel hudby. Co z nich dnes zbylo?

Každopádně mě nepřestane mrzet, že jsem neměl možnost setkat se s ním osobně; zemřel nedlouho poté, když jsem se vůbec poprvé – a tehdy jen dočasně – přistěhoval do Čáslavi.

Současná Čáslav?

Město probouzející se z letargie. Doufám.

Jsi jeden z těch, kteří na tom probouzení spolupracuje. Můžeš to více rozvést?

Čáslav byla kdysi městem královským, později krajským, dnes není ani okresním. Pro vnějšího pozorovatele je to přiospalé maloměsto, tak trochu bez chuti, vůně a barvy.

Obydlený prostor mezi letištěm a skládkou, ve kterém se hraje fotbal a hokej – což jsou dlouhodobě čtyři nejfrekventovanější témata objevující se v souvislosti s Čáslaví v médiích. Kdyby šlo o člověka, řekl bych, že Čáslav je vůči sobě drobátko nevšímavá, a dokonce si sama sebe moc neváží. Ale jak se praví v jedné židovské anekdotě, nic není nafurt. Kdybych neviděl, že se to zlepšuje, investoval bych svůj volný čas a energii někde jinde.

To je zajímavý postřeh: „...řekl bych, že Čáslav je vůči sobě drobátko nevšímavá, a dokonce si sama sebe moc neváží.“ Dodala bych, kdyby se jednalo o člověka – navazují na tvá předchozí slova – tak z původní královské slávy klesá níž a níž, jako by ztrácel hodnotu – pro druhé a tím pádem i pro sebe – přestává o sebe pečovat, prožívá komplexy méněcennosti, jednotlivé části jeho „já“ hořknou a zlobí se na svět kolem sebe, ztrácí důvěru, že by mohlo být lépe a že by vůbec ještě kdy mohl někoho zajímat.

Naprosto přesně. Dodal bych ještě – jako by takovému člověku vlastně přestalo záležet na sobě samém. Jako by mu bylo jedno, že má díru na kalhotách nebo že si do sandálů natáhl růžové ponožky. U takto historicky významného města, jakým Čáslav bezesporu je, mne například celou řadu let nemile udivovala neexistence městského architekta...

Byl jsi nazván duchovním otcem Formanovy Čáslavi. Co se iniciovalo tím, že vznikl spolek Formanova Čáslav? Proč se tak stalo?

Proč se tak stalo? – Prof. Milan Zelený v jednom nedávném rozhovoru prohlásil, že na vyšší úrovni, míněno státní a krajské, mají občané jedinou povinnost, a sice dodržovat zákony. Na úrovni regionální a lokální ale podle něj existuje cosi jako dobrovolná povinnost, kulturně zakotvená v přirozené snaze pomáhat, zvelebovat a rozvíjet svou vlastní komunitu. Přeci jestli chceme, aby se v Čáslavi dobře žilo, je naší „povinností“, aby nám na Čáslavi záleželo, a to o něco víc než na jiných městech. A čím úspěšnější a lepší Čáslav bude, tím lepší bude region, kraj a koneckonců i stát a celý národ. Zní to možná jako zbytečně velká slova, ale začíná to zde, na lokální úrovni, u jednotlivců, kteří si svou „povinnost“ uvědomují a cítí cosi jako zodpovědnost. Je to však něco, čemu jsme bohužel do značné míry odvykli.

Filosof Miroslav Petříček kdysi prohlásil, že společnost stojí právě na kultuře, protože kultura učí kritickému vztahu k tomu, co se za hodnoty pouze vydává, protože hledá nové cesty a protože zbavuje strachu z budoucnosti. Společnost, ve které je kultura pokládána jen za příhodnou dekoraci, je podle něj společností ustrašenců, kteří se bojí vyjít ráno z domu, aby nezjistili, že se něco změnilo. Myslím, že je to jeden z důvodů, proč je úroveň podpory

kultury ze strany současné vládní garnitury taková, jaká je. Ideálem občana je pro ni totiž nekulturní, a tudíž nesvéprávný ustrašenec.

A proč Formanova Čáslav vznikla právě teď? – Nejspíš nazrál čas. Myslím, že to cítíš sama, koneckonců jsi byla označena za duchovní matku Formanovy Čáslavi. A jak víme, matka je na rozdíl od otce vždy jistá. Sám bych se za duchovního otce nikdy neoznačil, spíš za někoho, kdo uplácá sněhovou kouli a šťouchl do ní na vršku zasněženého kopce. Dál už se valí sama a neustále narůstá na objemu i váze. Duchovním otcem je – zcela objektivně – spíše Dr. Málek, který začal vloni na jaře jako vůbec první razit termín „Formanova Čáslav“.

Z původní ideje jakési malé neformální iniciativy vzniklo velmi rychle a zdánlivě samo od sebe – už to naznačuje, že doba uzrála – společenství více než deseti lidí, kteří intenzivně komunikují, spolupracují, generují nápady, a hlavně se je snaží realizovat. Pro mě je už sám vznik této komunity, na kterou je samozřejmě napojeno množství dalších lidí, čímsi na úrovni zázraku a současně důkazem, že existuje nemálo těch, kteří se zodpovědnosti neobávají.

Čeho bys v Čáslavi rád dosáhl? Máš nějaký svůj plán a cíl?

Bylo by pěkné, kdyby se Čáslav etablovala mimo jiné coby město podporující kulturu – například tím, že tu bude dlouhodobě fungovat špičkový výstavní prostor. Taky by se mi líbilo, kdyby vznikly dvě moderní a vizuálně atraktivní publikace – dějiny Čáslavi a turistický průvodce Čáslavskem. S případnými autory jsem domluven, množství materiálů už jsme posbírali, teď je to jen otázka financí. S Filipem Velímským a historikem Tomášem Bandžuchem bychom také rádi navázali na loňské kolokvium věnované generálu Františku Moravcovi a uspořádali příští rok v Čáslavi odbornou vojenskohistorickou konferenci; třeba se nám podaří založit novou tradici. Taky máme v našem spolku pár nápadů, jak zajímavou formou poctit některé další čáslavské osobnosti. Líbilo by se mi, kdyby se „zkultivovala“ Masarykova ulice alespoň trochu do podoby, kterou kdysi mívala, když po jejích stranách rostly stromy, a divadlo tak konečně získalo trochu důstojné okolí. Je toho spousta. Třeba to vyjde. Kromě toho mám taky rozdělané dva překlady a rozepsané dvě vlastní knížky, tak doufám, že se mi alespoň něco podaří v příštích padesáti letech dotlačit k nějakému výslednému tvaru.

Miloš Forman jednou prohlásil, že člověk musí vždycky snít výš, než na co má. Drobně bych ten výrok upravil – člověk musí vždycky snít výš, než na co si myslí, že má. Ony se ty sny někdy splní.

Jaké máš sny?

Skoro vždycky barevné. A někdy na pokračování.

Únor – květen 2020. Otázky kladla Kamila Ženatá.

